

До спеціалізованої вченої ради ДФ 35.051.104
у Львівському національному університеті
імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата філологічних наук, доцента,
доцента кафедри граматики англійської мови

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Пожарицької Олени Олександрівни –

**на дисертацію Дудок Анни Романівни: «Префіксальні дієслова сучасної
англійської мови: структурно-семантичні та прагматичні аспекти»,**

подану на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія

Проблеми виокремлення частин мови та їх особливостей завжди посідали особливе місце в граматиці будь-якої мови. Питання про вербо- або номенцентрованість мови підіймалися ще в часи античності. Опонована дисертація присвячена комплексному дослідженню семантики продуктивних дієслівних префіксів та їх ролі у формуванні численних смислів у сучасних англомовних текстах гуманітарного та природничого спрямування. У науковій праці розкрито сутність впливу префікса на семантичне значення дієслова, причому увагу зосереджено на внутрішньому потенціалі префікса щодо породження різних смислів префіксального дієслова – терміна.

Актуальність наукової розвідки А. Р. Дудок вбачається у тому, що процеси смислового наповнення експлікуються розвинутою системою продуктивних дієслівних префіксів, через що важливість такого дослідження зумовлене аналізом семантики префіксів та їх імпліцитного наповнення. Окрім цього, розкриття структурно-семантичних та прагматичних аспектів англійських префіксальних дієслів має доволі велику лінгвогносеологічну цінність для розуміння внутрішніх процесів розвитку англійської мови. Актуальність дослідження, у свою чергу, зумовила визначення **мети** й висунення конкретних **завдань**, котрі, як свідчить викладений у дисертації матеріал, були в цілому успішно розв'язані.

Вагомість дисертаційного дослідження підтверджується глибоким теоретичним обґрунтуванням вихідних положень, переконливою джерельною базою (англомовні друковані словники, електронні лексикографічні репозитарії

та англомовні тексти гуманітарного і природничого спрямування), з яких відібрано для аналізу 1550 префіксальних дієслів, доцільним використанням низки методів, специфіка яких визначає об'єкт і мету дослідження.

Дудок Анна Романівна ставить за **мету** визначити статус нових префіксальних дієслів, здійснити структурно-семантичний та функціональний аналіз, виявити їх емоційно-експресивне забарвлення.

Об'єкт і предмет дослідження не викликають сумніву – це префіксальні дієслова сучасної англійської мови в англомовних спеціальних текстах та з'ясування семантичної сутності префікса, виявлення його дериваційного і смислотвірного потенціалу щодо породження варіативності смислів префіксального дієслова–терміна у спеціальних сферах, експлікація їх внутрішніх семантичних трансформацій і когнітивних механізмів.

Логічно, що об'єкт і предмет дослідження визначають його **методологічний апарат**, який поєднує традиційні та сучасні підходи, спрямовані на об'єктивацію результатів дослідження. Основні задіяні методи для дослідження префіксальних дієслів–термінів – структурний і семантичний, а також компонентний аналіз та аналіз словникових дефініцій. Зокрема, задіяна методика «значення–смысл» уможлиблює виокремлення інваріантного значення у парадигматиці системи мови та низки елементарних смислів–сем у синтагматиці мовлення. Окреслена методика забезпечує розмежування різнопланових компонентів інваріантного значення у системі мови та змінного компонента (смыслу) у мовленні.

Теоретичне і практичне значення механізму утворення різних смислів префіксального дієслова–терміна полягає у виявленні стабільного семантичного інваріанта та його ролі у «породженні» кожного наступного смыслу–терміна. Виявлення чинників «породження» різних смислів префіксального дієслова черпаємо в його узагальнюваній природі, творчому поєднанні процесу мислення. На слушне переконання дисертантки, можливість утворення різних кількісно-якісних комбінацій одних сем і нейтралізація інших забезпечує смислотвірну потужність префіксального дієслова, і навпаки, постійне одночасне функціонування усіх сем інваріантного значення обмежує можливості творення його смислів.

На думку офіційного опонента, дисертаційна праця є самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому викладено авторський підхід до визначення критеріїв префіксів та префіксальних дієслів–термінів у сучасній фаховій англійській мові. Акцентуємо увагу на холистичності розвідки, адже дисертанткою комплексно проаналізовано усі аспекти структури, семантики та

функціонування префіксальних дієслів у лексикографічних джерелах та спеціальних текстах, що дало змогу виявити смислотвірний потенціал досліджуваного корпусу термінів щодо потреб практичної і теоретичної підготовки спеціалістів гуманітарної та природничої сфер.

Цілком резонно дисертантка стверджує, що більшість префіксальних дієслів–термінів сучасної англійської фахової мови формують основу термінологічного фонду гуманітарно–природничого спрямування. Аналіз префіксальних дієслів, який здійснила А.Р. Дудок, переконливо свідчить, що розуміння значення та його різних смислів є важливим аспектом для підготовки випускників університетів України у різних сферах галузевого термінознавства.

Не викликає сумнівів і **новизна дослідження**, адже префіксальне термінотворення є важливим лексичним пластом, який динамічно розвивається, забезпечуючи комунікативні потреби фахівців відповідної англомовної галузі знань. На широкому емпіричному матеріалі доведено, що англійські префіксальні дієслова сучасної англійської мови характеризуються семантичним явищем полісмиловості, що зумовлюються специфікою, так би мовити, «стирання» у мові чіткої межі між загальнолітературною мовою і лексикою спеціального призначення.

Теоретична значущість дисертації полягає у доповненні теоретичної та емпіричної бази досліджень із структурної, функціональної семантики та прагматики дієслова–терміна.

Практична цінність дисертаційних результатів полягає у можливості використовувати її основні положення й ілюстративний матеріал у навчальному процесі, зокрема у курсах з лексикології та семасіології, спецкурсу із термінознавства сучасної англійської мови, галузевому термінотворенні, укладенні тлумачних словників із спеціальних галузей. Також, практичне використання результатів та висновків вбачаємо у викладанні англійської фахової мови, що, без сумніву, підвищить ефективність засвоєння спеціальної лексики, важливої для розуміння текстів сучасної англійської фахової підмови.

Дисертаційна праця широко апробована. Основні положення та результати дослідження викладено у 21 науковій публікації, з яких 8 одноосібних наукових статей у періодичних фахових виданнях, які входять до відповідного переліку Міністерства освіти і науки України, 2 статті в іноземних періодичних фахових виданнях, та 11 тез доповідей на українських та міжнародних конференціях.

Структура та обсяг дисертації підпорядковані загальній меті та сформульованим завданням, робота виконана з дотриманням сучасних вимог.

Вона складається із вступу, оглядово–теоретичного розділу, викладення принципів і методики дослідження, представлення процедури та етапів аналізу, а також двох дослідницьких розділів, висновків після кожного розділу та загальних висновків, додатків, списку використаних джерел, який охоплює 372 позиції з посиланнями у тексті, списку використаних лексикографічних джерел 29.

У **вступі** лаконічно й вичерпно висвітлено всі смислові моменти, обов'язкові для зазначеної частини дисертаційного дослідження; його актуальність; зв'язок з науковими програмами; мету й завдання; джерельну базу; предмет і об'єкт дослідження, його методи, наукову новизну, теоретичне значення та практичну цінність, апробацію результатів дисертаційної праці та її структуру.

У **першому розділі ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ** проаналізовано підходи та напрями вивчення префіксальних дієслів у системі мови та мовлення, описано результати отримані іншими дослідниками, критично опрацьовано теоретичні праці з тематики дослідження, подано загальні та прогностичні особливості запропонованої у дисертації моделі дослідження префіксального дієслова. Висвітлено базові теоретичні категорії, поняття семантики та семасіології префіксальних дієслів сучасної англійської мови, окреслено основні етапи покрокового аналізу фактичного матеріалу сучасних англійських текстів. Окрім описаних методів аналізу, використано ключову методику «значення-смысл», яка передбачає виокремлення стабільного інваріантного компонента у системі мови (парадигматиці) та змінного смислу в системі мовлення (синтагматиці). На думку опонента, безперечною перевагою цього розділу є велика кількість прикладів, наведених пошукачкою наукового ступеню п. Дудок (с. 34-38, 40-41, 48-50 та ін.), адже така ілюстрованість матеріалу дослідження сприяє кращому розумінню висловлених ідей та позицій.

У **другому розділі СТРУКТУРНІ ТА ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ПАРАМЕТРИ ПРЕФІКСАЛЬНИХ ДІЄСЛІВ** досліджено процеси формування семантики префіксальних дієслів, вивчено роль дериваційного потенціалу префіксальних дієслів сучасної фахової англійської мови, висвітлено інноваційну семантику спеціальної сфери префіксальних дієслів, проаналізовано запозичені форманти префіксальних дієслів у сучасних англійських текстах. У даному розділі особливу увагу привертає підрозділ 2.3 Інноваційна семантика префіксальних дієслів сучасної англійської мови, де

доказано великий експланаторний потенціал дієслів зі стабільним семантичним інваріантом префіксу.

У третьому розділі **МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ СМИСЛІВ ПРЕФІКСАЛЬНИХ ДІЄСЛІВ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ** подано результати дослідження щодо засобів і способів вираження смислів англійських префіксальних дієслів, розглянуто різні аспекти їх полісмиловості й омонімізації, апробовано задіяну методику «значення-смысл» на процесах термінологізації та метафоризації префіксальних дієслів, акцентовано увагу на ключовій ролі узагальненого інваріанта і змінних смислів у з'ясуванні глибинної семантики метафори у сучасній англійській фаховій підмові. Науково вірогідною та цікавою бачиться нам гіпотеза п. Дудок про те, що «в англійській фаховій мові усі дієслівні префікси дериваційні за своїм функціональним значенням, володіють як узагальненим інваріантним значенням у парадигматиці мови та низкою диференціальних значень у синтагматиці мовлення» (с. 110).

Безперечно, що будь-яка наукова праця, опонована дисертація зокрема, дає ґрунт для роздумів щодо перспективи обраного напрямку лінгвістичних студій, спонукає замислитися над результатами та отриманими висновками, висловити дисертантці окремі зауваження та міркування рекомендаційного характеру:

- по тексту дисертації бракує власного критичного аналізу лінгвістичних праць, натомість дисертантка не завжди вступає у дискусію, а пристає до думки інших мовознавців (*Розділ I*);
- доцільно розлогіше пояснити читачеві чому одна і та ж сама мовна одиниця може актуалізувати різні концептуальні ознаки;
- на нашу думку, роботі бракує системності у презентації базових статистичних досліджень, які б не лише допомогли правильно організувати лінгвістичні спостереження, але й забезпечили надійність, точність та достовірність результатів дослідження;
- у дисертаційній праці логічно поставлені й успішно розв'язані низка завдань, однак серед них відсутнє завдання механізму виявлення та функціонування прихованих смислів у досліджуваних префіксальних дієсловах (*Розділ III*);
- додаткового пояснення потребує таке твердження: *значення терміна як квант спеціальної інформації експлікується низкою диференційних ознак, тобто воно як сконденсоване явище зберігає спільний компонент у різних контекстах і мовленнєвих ситуаціях (пп. 3.4.2.);*

- розлогіше описати термін «семантичний диференціал», який інтегрує у собі не лише структурно–семантичні а й функціонально–концептуальні ознаки феномену семантичного інваріанта (п. 3.2.);
- у Вступі слід було б чіткіше визначити свою концепцію і започаткований автором науковий напрямок, який впливає із самої назви дисертації та її теоретико–методологічної основи.

Однак, висловлені зауваження, побажання та пропозиції не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження. А. Р. Дудок, як свідчить опонована наукова праця, продемонструвала належну філологічну підготовку, ґрунтовні знання предмета аналізу, володіння сучасними методами та прийомами дослідження мовного матеріалу, поняттєво-термінологічним апаратом, що дало змогу отримати конкретні аргументовані теоретичні і практичні результати та вагомі висновки. Результати досліджень, які наведені у дисертаційній роботі та опубліковані у наукових статтях, належать авторці і є її науковим доробком.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Здійснений аналіз дисертації свідчить, що її авторка, Дудок Анна Романівна, слідувала принципам академічної доброчесності, оскільки цитовані джерела мають коректні покликання на список використаних праць та джерел ілюстративного матеріалу. Непрямі цитати, твердження, ідеї та розробки, які належать іншим авторам, мають відповідні покликання на опрацьовані Анною Романівною ресурси.

Додатки у кінці дисертації логічно доповнюють та узагальнюють проаналізований фактологічний матеріал. Так, Додаток А охоплює досліджувані префікси сучасної англійської мови в дисертаційній праці. У Додатку Б подано Англо–Український глосарій префіксальних дієслів термінів гуманітарних і природничих наук. У Додатку В розміщено додаткові таблиці з досліджуваного прикладового матеріалу. Додаток Г містить список авторських опублікованих праць за темою дисертації.

Як висновок можемо стверджувати, що наукова праця А.Р. Дудок за структурою, текстовим наповненням, мовою та стилем викладення відповідає вимогам МОН України. У цілому опонована дисертаційна робота «Префіксальні дієслова сучасної англійської мови: структурно-семантичні та прагматичні аспекти» є завершеною науковою працею у межах поставлених завдань, у якій науково обґрунтовано теоретичні положення дисертаційного дослідження, доповнено та розвинуто наукові уявлення про структуру, семантику та функціонування префіксальних дієслів у сучасній англійській термінології. Також, позитивне враження справляє обізнаність А. Р. Дудок з

теоретичними джерелами за проблематикою дослідження, володіння предметом аналізу, уміння переконливо викладати власну наукову точку зору. Усе це дозволяє кваліфікувати дисертацію як серйозну багатопланову працю. Таким чином, вважаю, що дисертантка досягла окресленої мети, успішно розв'язала поставлені ключові завдання, здійснивши комплексний аналіз сучасної англійської системи префіксальних дієслів.

На основі вищезазначеного доходимо висновку, що подана дисертаційна робота Дудок А. Р. на тему «Префіксальні дієслова сучасної англійської мови: структурно-семантичні та прагматичні аспекти (на матеріалі англійських текстів)» за актуальністю обраної теми, обсягом, достовірністю та рівнем апробації отриманих результатів, науковою новизною, обґрунтованістю висновків, практичною цінністю відповідає вимогам п. 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, та наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації». Дисертація відповідає спеціальності 035 «Філологія» (галузь знань 03 «Гуманітарні науки»), а її автор – Дудок Анна Романівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Офіційний опонент:

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри граматики англійської мови
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова

Олена ПОЖАРИЦЬКА